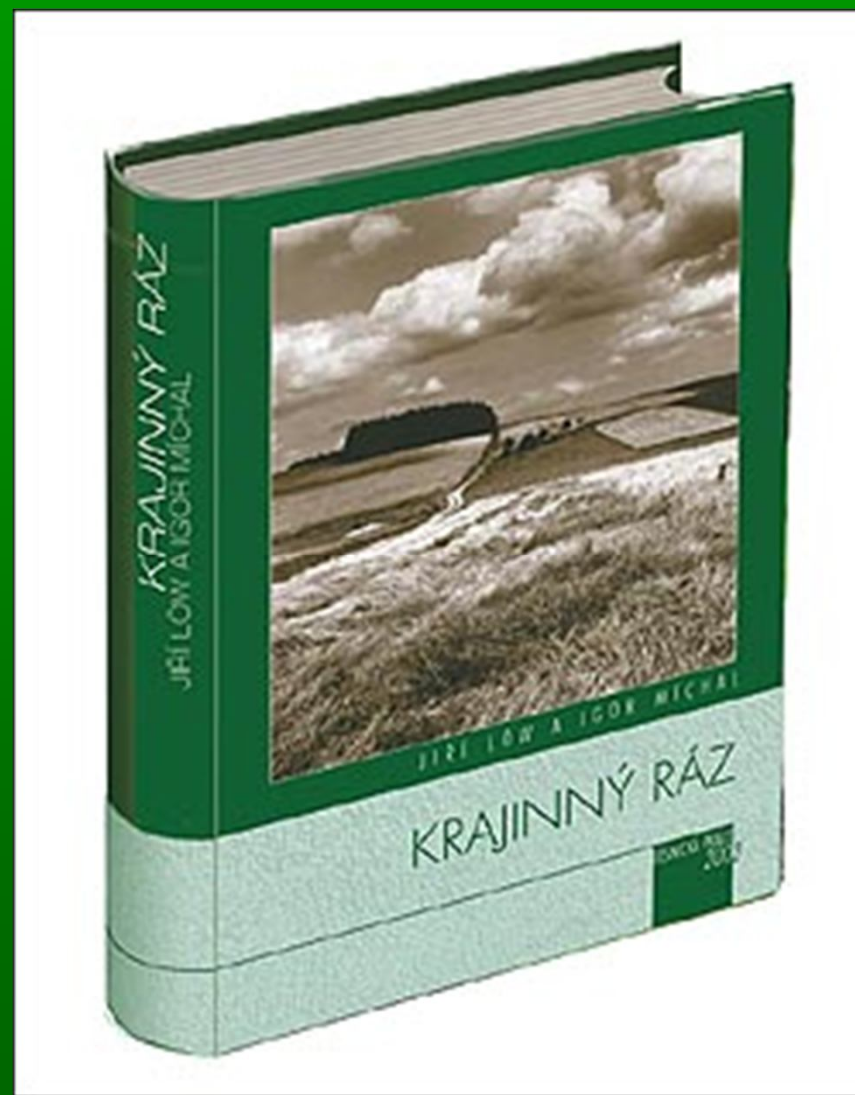
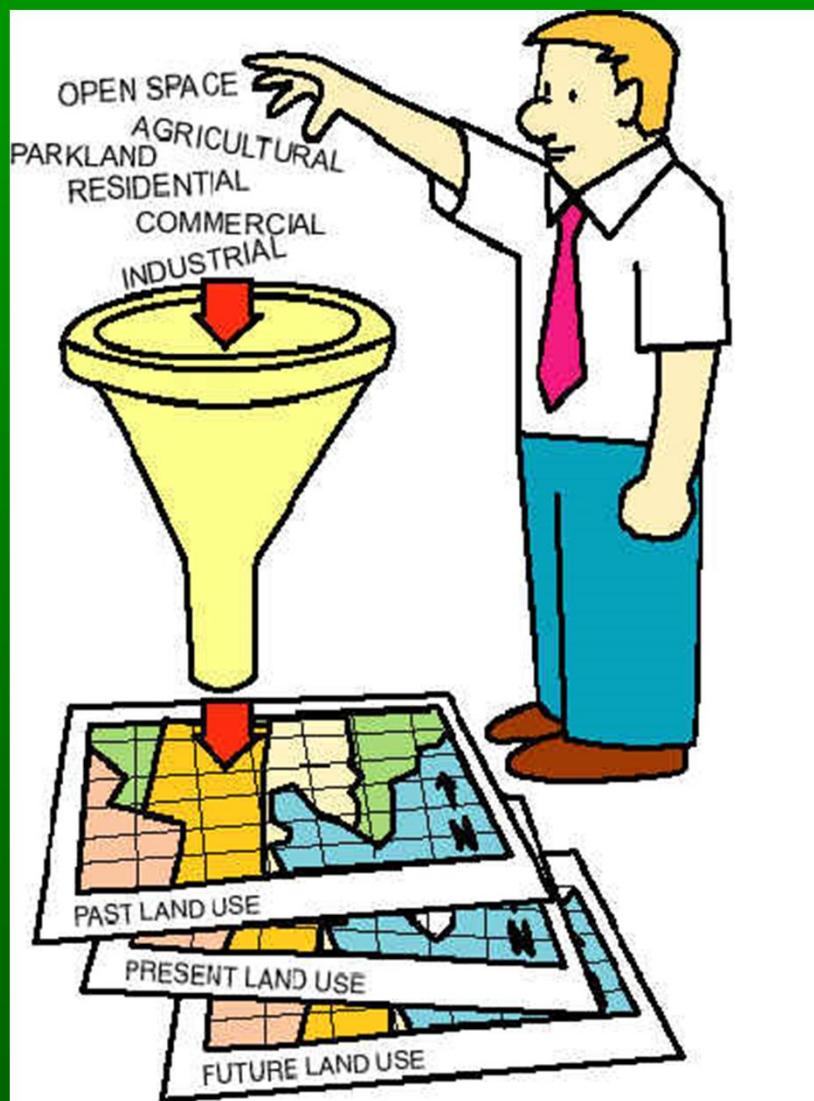
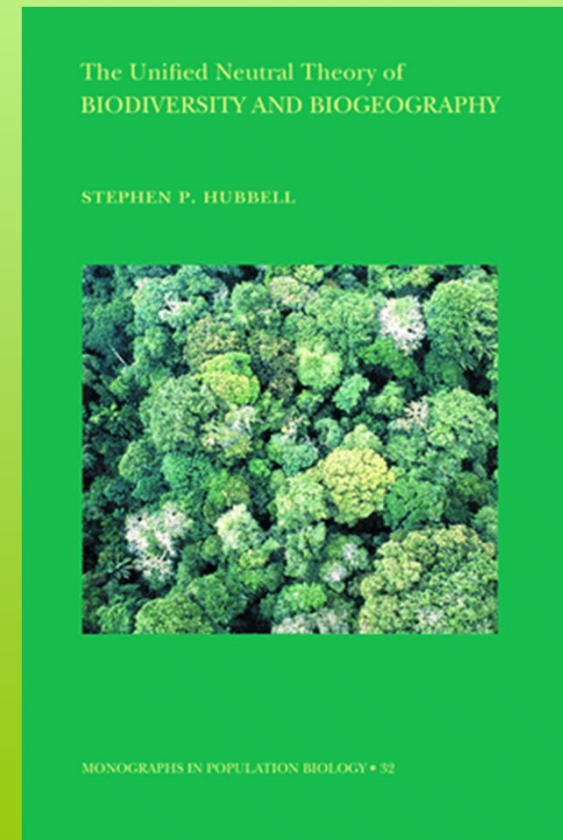
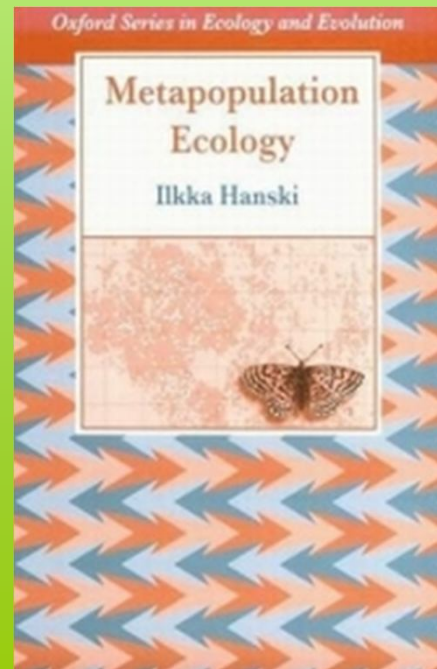
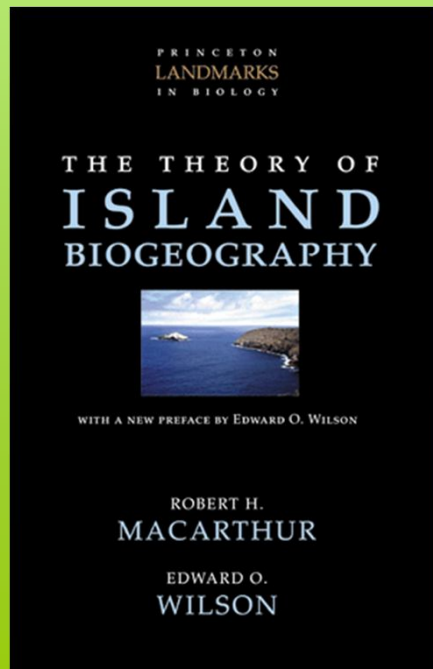

Obecná (územní, krajinná) ochrana v ČR

Central Landscape Ecology Theory (Technology)

- MacArthur & Wilson's The Theory of Island Biogeography
- „The Patch-corridor-matrix Model“
- Levins' Theory - metapopulation model
- geographic information systems (GIS)
(satellite images or aerial photography)

Obecná (územní) ochrana v ČR

1. Významný krajinný prvek (VKP) je ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability. (§ 3, odst. 1, písm. b zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. v platném znění, dále jen zákon). VKP jsou vymezeny ve dvou rovinách.

Významný krajinný prvek (VKP)

Významný krajinný prvek (VKP)

VKP jsou vymezeny ve dvou rovinách:

- **VKP ze zákona.** Jsou za ně prohlášeny veškeré *lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy.*
- **VKP registrované.** Registrovaným VKP se může stát jiná část krajiny, zejména *mokřad, stepní trávník, remíz, mez, trvalá travní plocha, naleziště nerostů a zkamenělin, umělý i přirozený skalní útvar, výchoz či odkryv* nebo i *cenná plocha porostů v sídelním útvaru*, kterou může být i *historická zahrada* nebo *park* (historické zahrady a parky mohou být zároveň nemovitou památkou podle zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb. v platném znění).

Významný krajinný prvek (VKP): OCHRANA

VKP je chráněn před poškozováním a ničením (§ 4, odst. 2 zákona). Při jeho využívání nesmí být narušena jeho obnova a nesmí dojít k ohrožení nebo oslabení jeho stabilizační funkce. K zásahům, které mohou vést k poškození či zničení VKP nebo ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce, je nutno získat závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Mezi takové zásahy se počítá zejména umístování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžba nerostů.

Významný krajinný prvek (VKP)

• **VKP registrované.** Registrovaným VKP se může stát jiná část krajiny...

Moravskoslezský kraj (31.12.2002) - 2105 lokalit

K registrovanému či evidovanému VKP bude k dispozici zejména:

registrační
a popisná
dokumentace

prostorové
vymezení
(základní mapa,
katastrální mapa,
ortofotomapa)

výsledky
inventarizací,
průzkumů a
monitorování

fotografická
dokumentace

dokumentace
k péči o VKP
a zásahům
do jeho území

Významný krajinný prvek (VKP)

- **VKP registrované.** Registrovaným VKP se může stát jiná část krajiny...

Zápis v seznamu (registru) VKP musí obsahovat (1) **soupis katastrálních území s výčtem dotčených parcel** (s uvedením jejich vlastníků i nájemců), (2) stručnou charakteristiku VKP, (3) **doklad o oznámení, projednání či zrušení registrace** a (4) **zákres do mapy (ve vhodném měřítku, 1:5.000 a větším).**

Rozhodnutí o registraci.

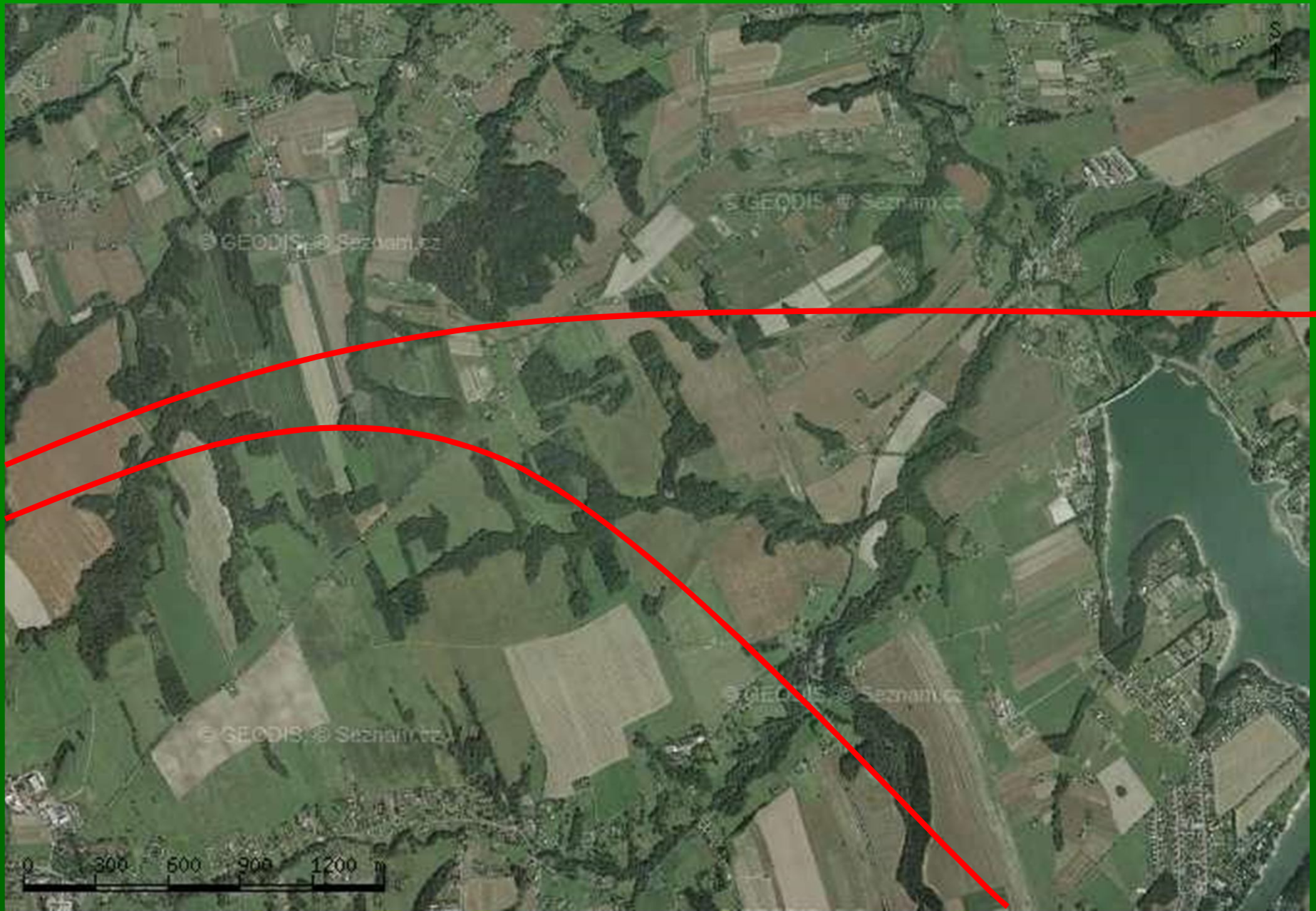
Probíhá ve **správním řízení**, jehož účastníky jsou vlastníci dotčených pozemků. Rozhodnutí se oznamuje též nájemcům dotčených pozemků, územně příslušnému stavebnímu úřadu a obci...

Významný krajinný prvek (VKP)

VKP ze zákona. Jsou za ně prohlášeny veškeré *lesy*, *rašeliniště*, *vodní toky*, *rybníky*, *jezera* a *údolní nivy*.
vs. „evidované“

Významný krajinný prvek (VKP)

Ústřední databáze?

Zatímco zvláště chráněné části krajiny jsou evidovány v *Ústředním seznamu ochrany přírody*, **žádný funkční, úplný a průběžně aktualizovaný ústřední seznam VKP v současnosti neexistuje.**

Není k dispozici žádný všeobecně přijímaný nebo obecně závazný metodický pokyn (resp. prováděcí vyhláška) .

Záměr vytvořit centrální evidenci registrovaných a evidovaných významných krajinných prvků je realizován na Úseku ekologie krajiny a lesa Agentury ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR) v Brně.

Bližší informace a kontakt naleznete na internetových stránkách AOPK ČR (<http://www.nature.cz>).

Významný krajinný prvek (VKP)

Ústřední databáze?

K dispozici **datová sada (zachycující stav platný přibližně koncem roku 2005)** - použita při přípravě mapy pro Atlas krajiny České republiky.

Registrovaný významný krajinný prvek (VKP)

Stav ke konci roku 2005:

- hojně využívána registrace
- zaregistrováno více než 5600 VKP
- správní území 183 (89 %) obcí s rozšířenou působností z celkových 206
- počet VKP na správním území obce nejčastěji 1-10
- občas desítky, ojediněle i stovky (maximum přes 500 reg. VKP - obce Odry a Nový Jičín v Moravskoslezském kraji)
- Největší podíl - dřeviny a dřevinné porosty, také prvky kombinované - mozaiky 2 i více typů prostředí

Obecná (územní) ochrana v ČR

2. Krajinový ráz: v zákoně 114/92 Sb. §12 definován jako přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti. K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinový ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Odborné a znalecké posudky z hlediska krajinového rázu na rozsáhlejší záměry v krajině: liniové stavby, větrné elektrárny, věže, obory, průmyslové zóny apod.

Obecná (územní) ochrana v ČR

2. Krajinný ráz:

Zásahy do k. rázu se v **obvykle** posuzují dle metodik:

Bukáček, R., Matějka, P. a kol., 1997: Hodnocení krajinného rázu (metodika zpracování). Správa CHKO ČR, Praha.

•Míchal, I. a kol., 1999: Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve státní správě. Metodické doporučení AOPK ČR

•Vorel, I. a kol., 2003: Posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

Metodika

- vymezení území pohledového horizontu v okruhu 100 násobku výšky zamýšlené stavby v rovinném terénu
- nalezení význačných bodů rozhledu pro posouzení estetického hlediska
- lokalizace krajinných kulturně historických dominant
- pořízení fotodokumentace
- srovnání krajinného pokryvu (landcover) a využití krajiny (landuse) ve vymezeném prostoru
- vyhodnocení matrice krajiny: poréznost, velikost polí, typy koridorů
- posouzení hodnoty krajiny na základě ÚSES, VKP, ZCHÚ a PP
- vyhodnocení přímého a nepřímého vlivu dopadu stavby

Zdrojová data

- fotografie posuzovaného území
- mapové podklady 1:25 000
- ortofotomapy daného území
- digitální GIS data, Arc-view software

Obecná (územní) ochrana v ČR

2. Krajinný ráz: nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody

Obecná (územní) ochrana v ČR

3. Územní systém ekologické stability krajiny (ÚSES) je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, který udržuje přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability (§3 Zák. č. 114/1992 Sb.). Cílem zabezpečování ÚSES je:

- uchování a podpora rozvoje přirozeného genofondu krajiny
- zajištění příznivého působení na okolní ekologicky méně stabilní části krajiny a jejich prostorové oddělení
- podpora možnosti polyfunkčního využívání krajiny
- uchování významných krajinných fenoménů

Územní systém ekologické stability (ÚSES): skladebné prvky

Biocentrum

Biotop, nebo centrum biotopů v krajině, který svým stavem a velikostí umožňuje trvalou existenci přirozeného či pozměněného, avšak přírodě blízkého ekosystému.

Biokoridor

Území, které neumožňuje rozhodující části organismů trvalou dlouhodobou existenci, avšak umožňuje jejich migraci mezi biocentry a tím vytváří z oddělených biocenter síť.

Interakční prvek

Krajinný segment, který na lokální úrovni zprostředkovává příznivé působení základních skladebných částí ÚSES (biocenter a biokoridorů) na okolní méně stabilní krajinu do větší vzdálenosti. Mimo to interakční prvky často umožňují trvalou existenci určitých druhů organismů, majících menší prostorové nároky (vedle řady druhů rostlin některé druhy hmyzu, drobných hlodavců, hmyzožravců, ptáků, obojživelníků atd.).

Dělení ÚSES dle významu

Nadregionální ÚSES

Rozlehlé ekologicky významné krajinné celky a oblasti s min. plochou alespoň 1000 ha. Jejich síť by měla zajistit podmínky existence charakteristických společenstev s úplnou druhovou rozmanitostí bioty v rámci určitého biogeografického regionu.

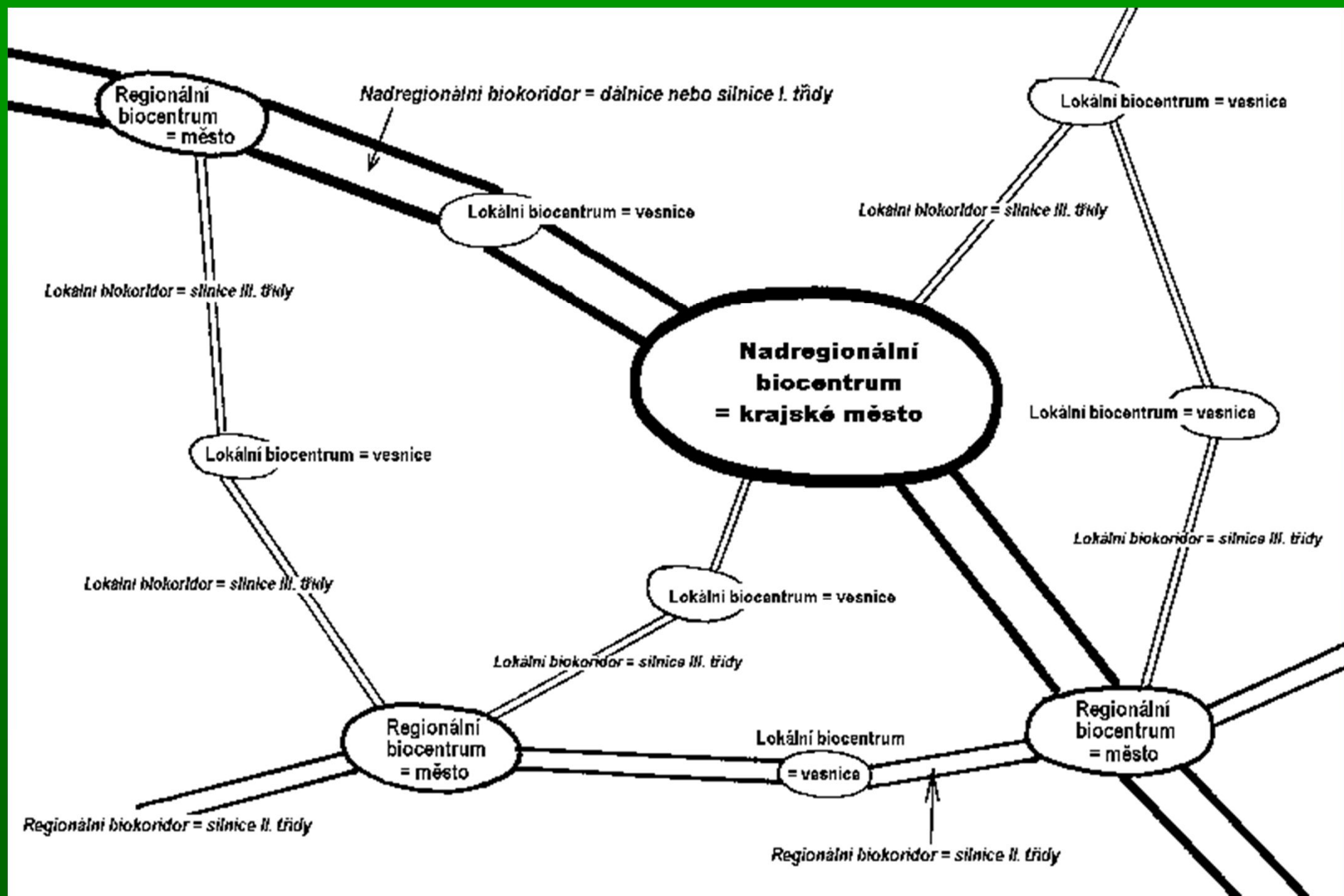
Regionální ÚSES

Ekologicky významné krajinné celky s minimální plochou podle typů společenstev od 10 do 50 ha. Jejich síť musí reprezentovat rozmanitost typů biochor v rámci určitého biogeografického regionu.

Lokální ÚSES

Menší ekologicky významné krajinné celky do 5-10 ha. Jejich síť reprezentuje rozmanitost skupin typů geobiocénů v rámci určité biochory.

Struktura krajiny: „The Patch-corridor-matrix Model“ Prvky ÚSES a analogie s lidskými sídly a s dopravní infrastrukturou

Struktura krajiny: „The Patch-corridor-matrix Model“

Prostorové parametry prvků ÚSES

Lokální biocentra (LBC):

lesní 3 ha
vodní 0,5-2 ha
mokřadní 1-3 ha
luční 1-3 ha
stepní lada 0,5 ha
skalní 0,5 ha

Regionální biocentra (RBC):

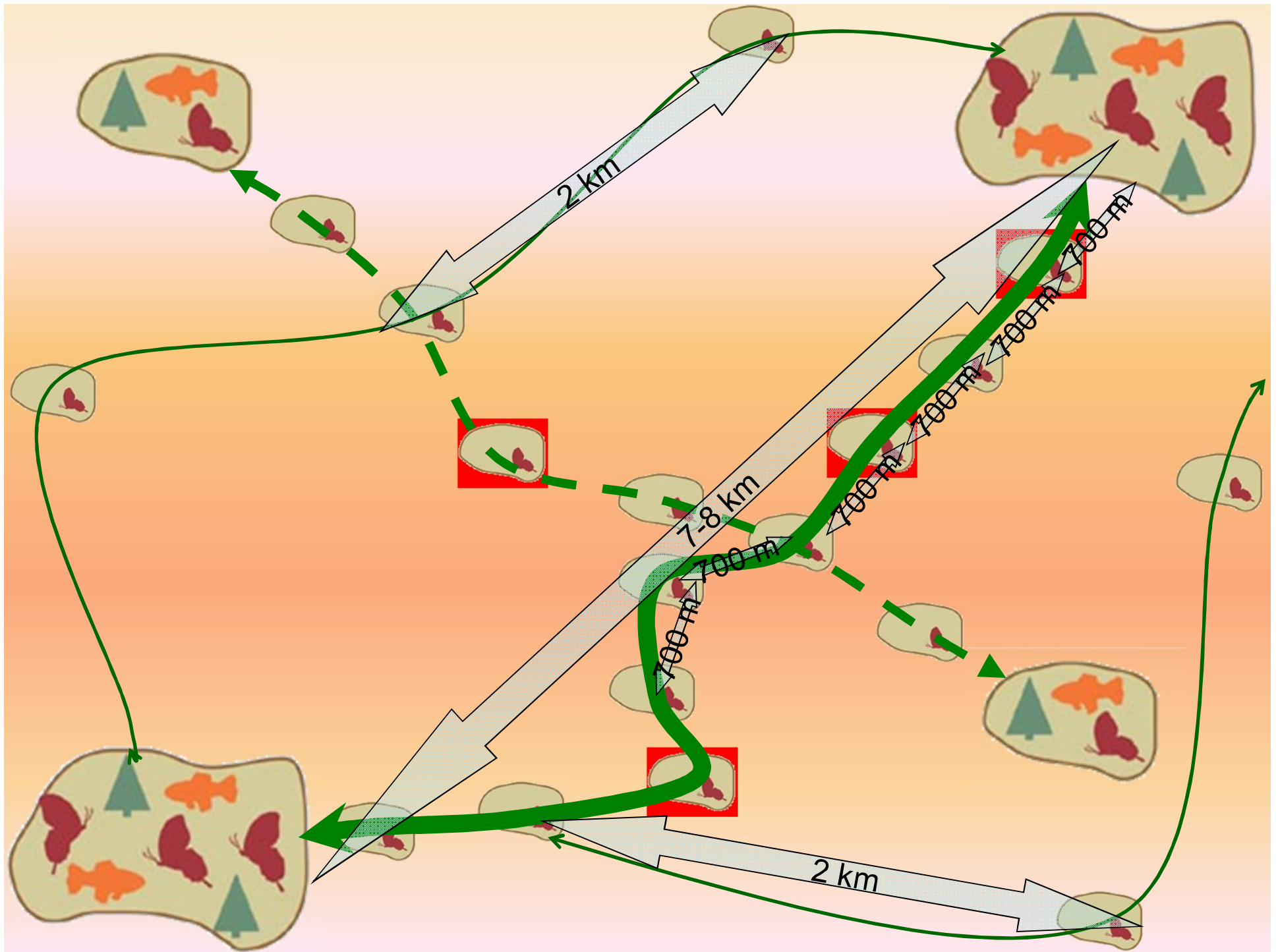
lesní 10-40 ha
vodní 5 ha
mokřadní 10-15 ha
luční 30-50 ha
stepní lada 10 ha
skalní 10 ha

Nadregionální biocentra (NBC):

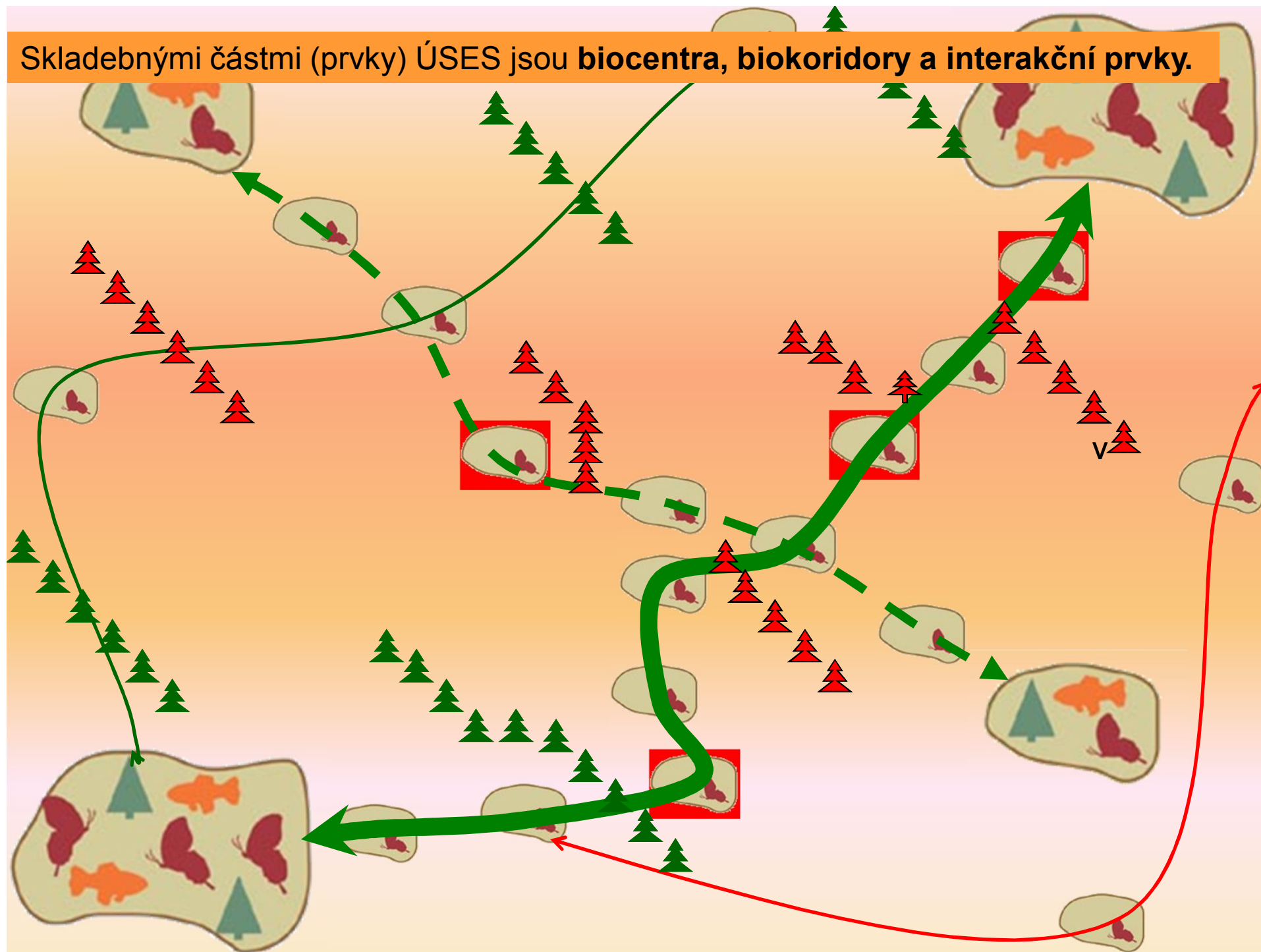
jádrová území 10-50 ha
celková plocha 1.000 ha

Délky a šířky biokoridorů:

	<i>Lokální</i>	<i>Regionální</i>
Maximální přípustná délka	1-2 km	0,5-1 km
Minimální nutná šířka	10-20 m	20-50 m

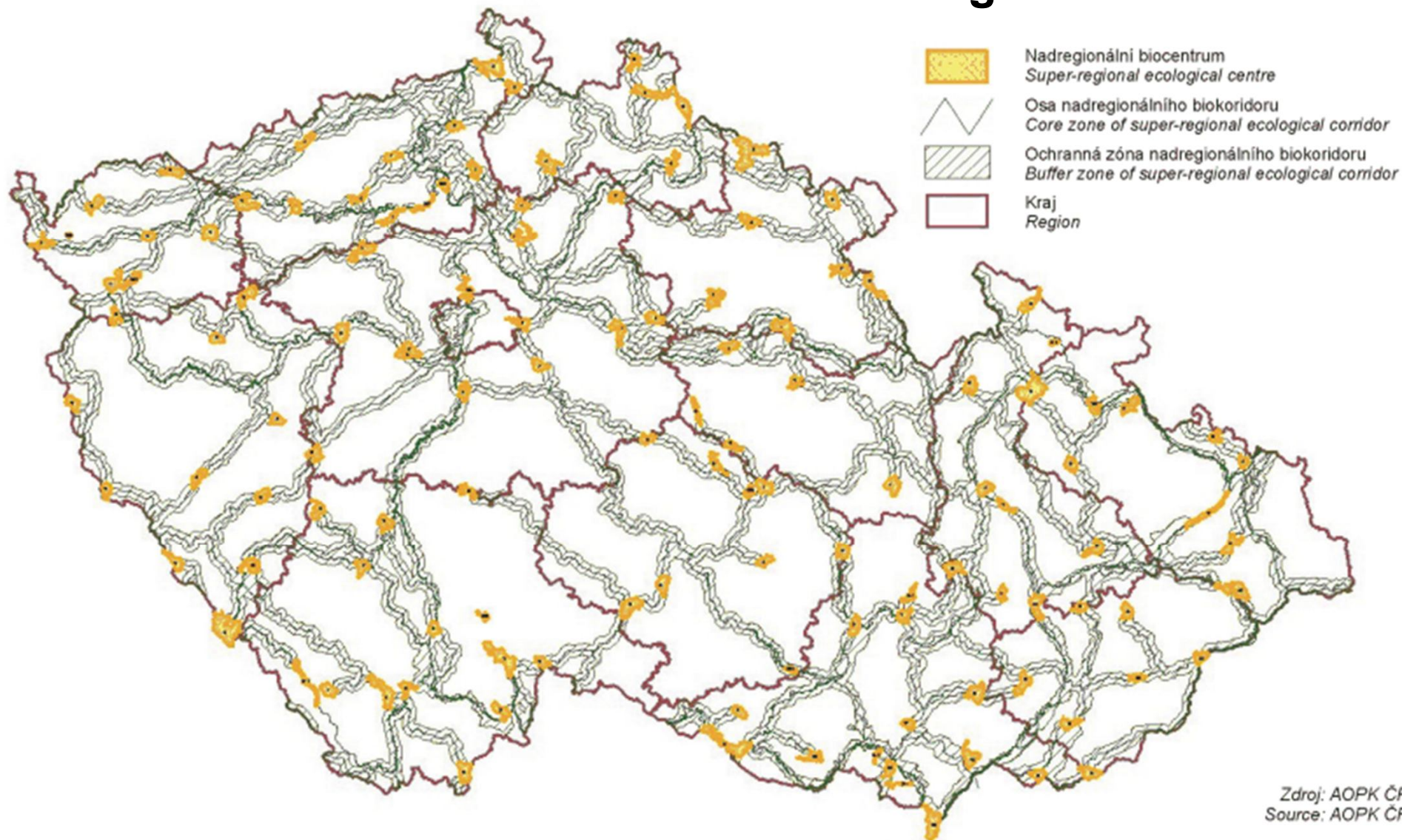
Skladebnými částmi (prvky) ÚSES jsou **biocentra**, **biokoridory** a **interakční prvky**.

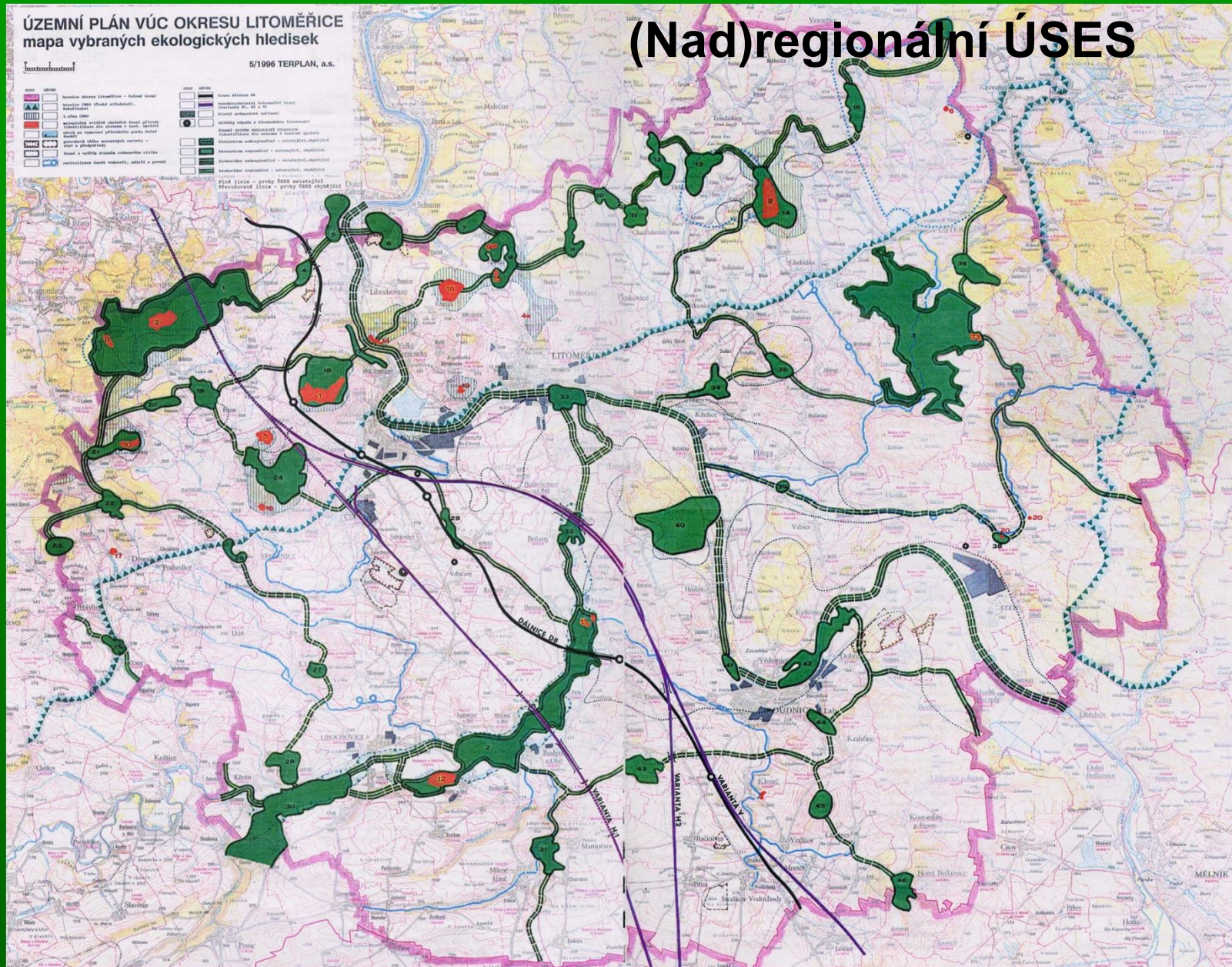
Dělení ÚSES dle významu

Obr. B5.4.1 Územní systém ekologické stability (ÚSES)
Territorial Systems of Ecological Stability (TSES)

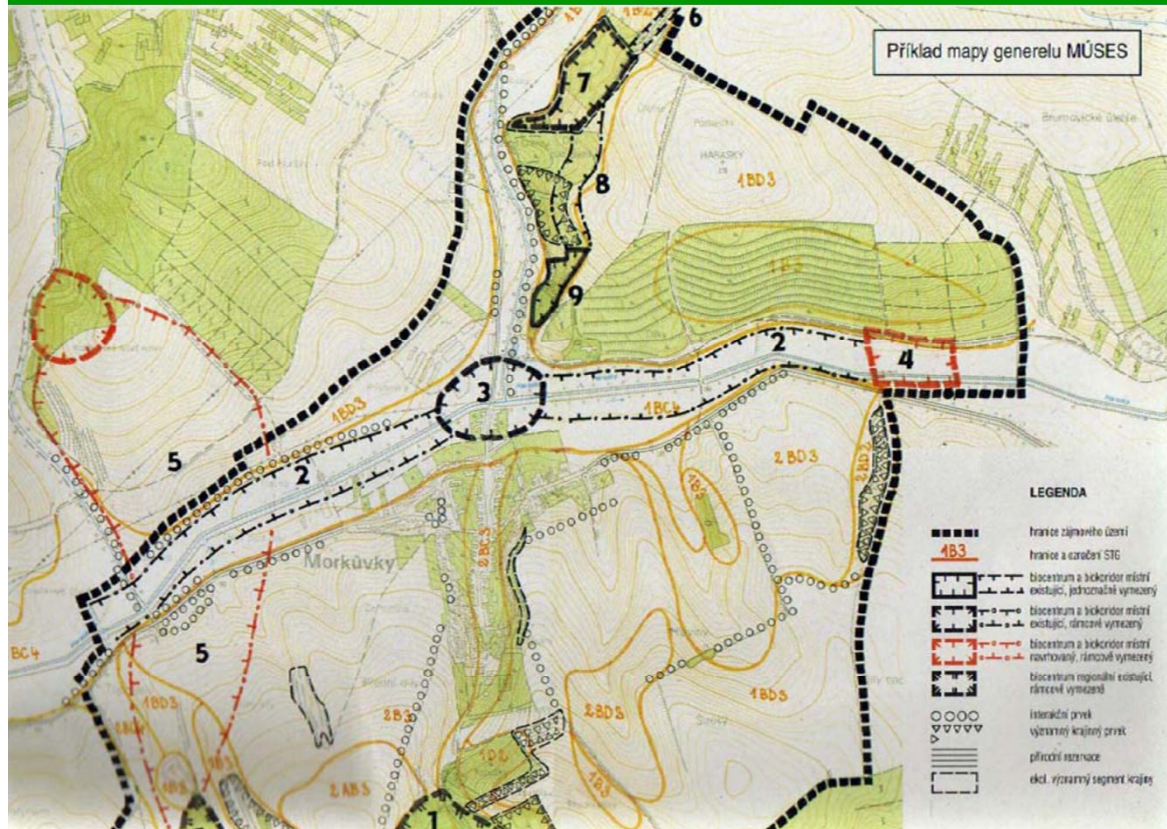
Nadregionální ÚSES

Dělení ÚSES dle významu

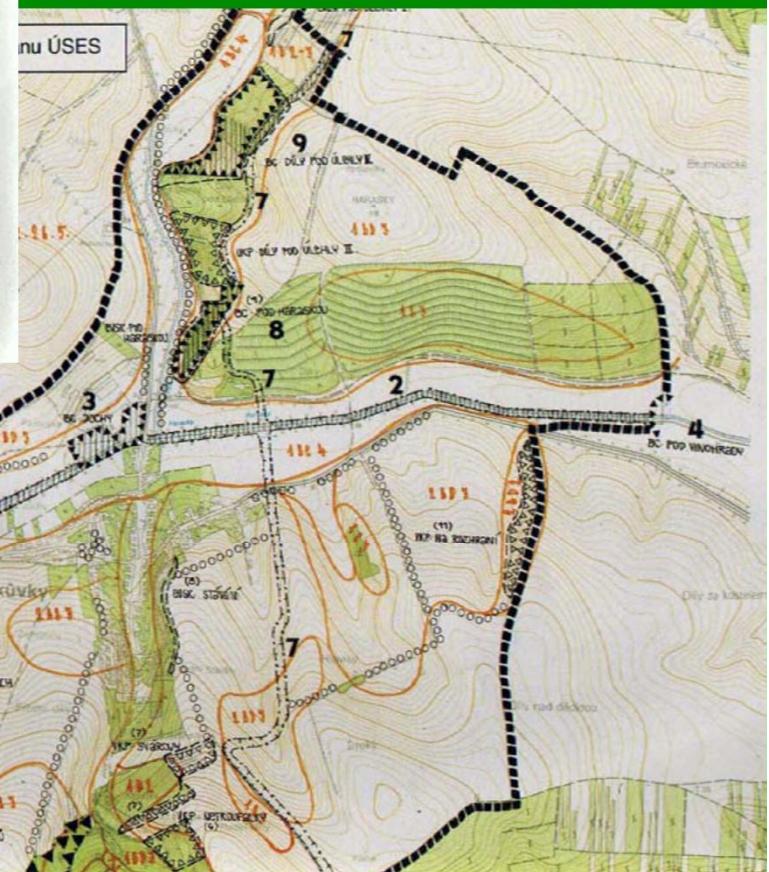

Územní systém ekologické stability (ÚSES): skladebné prvky

Generel ÚSES

jedna z forem plánu ÚSES, která ÚSES vymezuje pouze na základě přírodovědných hledisek. Je proto vymezován co nejvolněji...

Plán ÚSES

slouží orgánům ochrany přírody pro vymezení místního, regionálního i nadregionálního ÚSES. Je podkladem pro projekty ÚSES, provádění pozemkových úprav, pro zpracování územně plánovací dokumentace, pro lesní hospodářské plány...

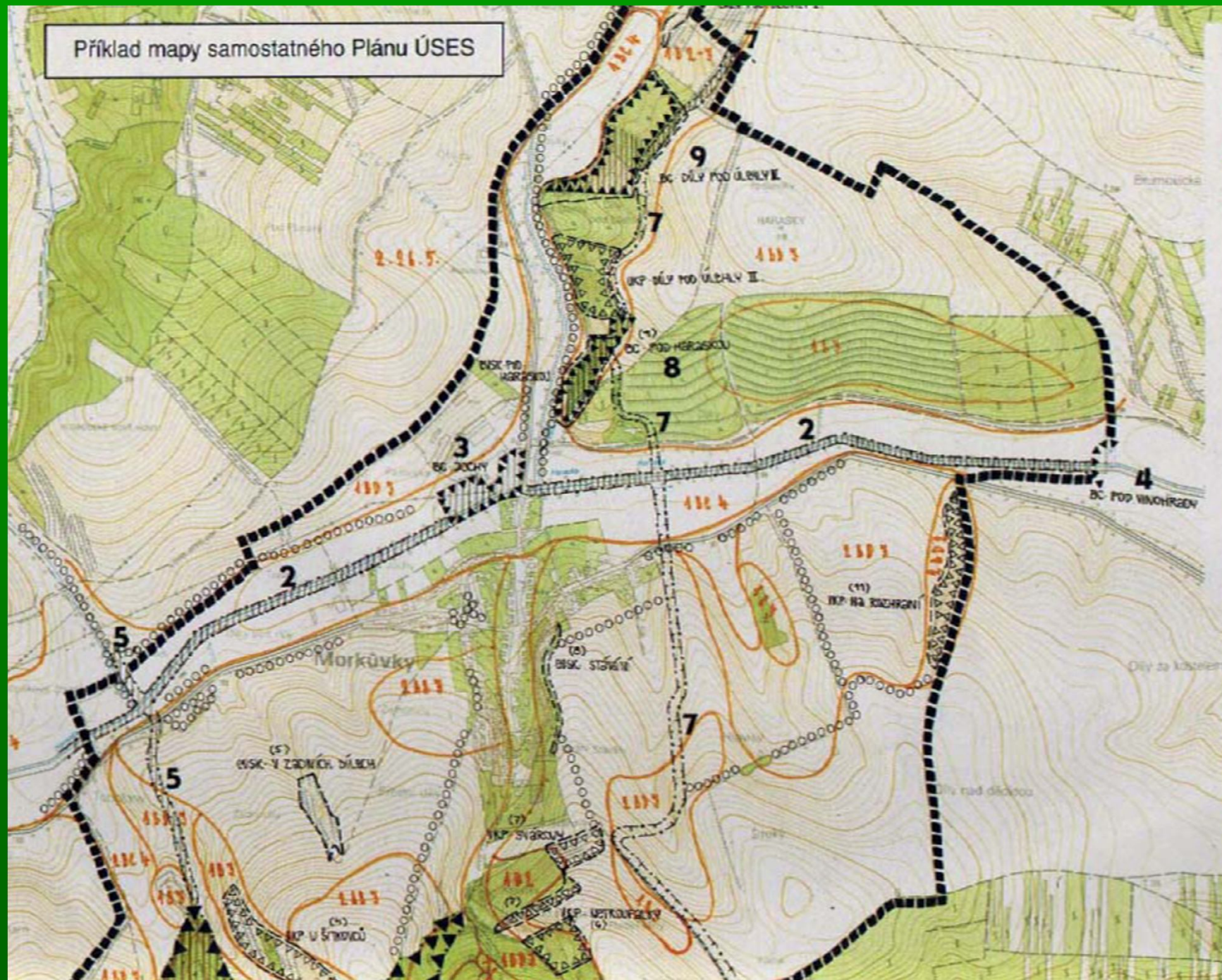
Příklad mapy generelu MŮSES

LEGENDA

- hranice zájmového území
- hranice a označení STG
- biocentrum a biokoridor místní existující, jednoznačně vymezený
- biocentrum a biokoridor místní existující, rámcově vymezený
- biocentrum a biokoridor místní navrhovaný, rámcově vymezený
- biocentrum regionální existující, rámcově vymezený
- lstenáckní prvky
- vřtaný krajinný prvky
- přírodní staznace
- ekol. výrazný segment krajiny

Příklad mapy samostatného Plánu ÚSES

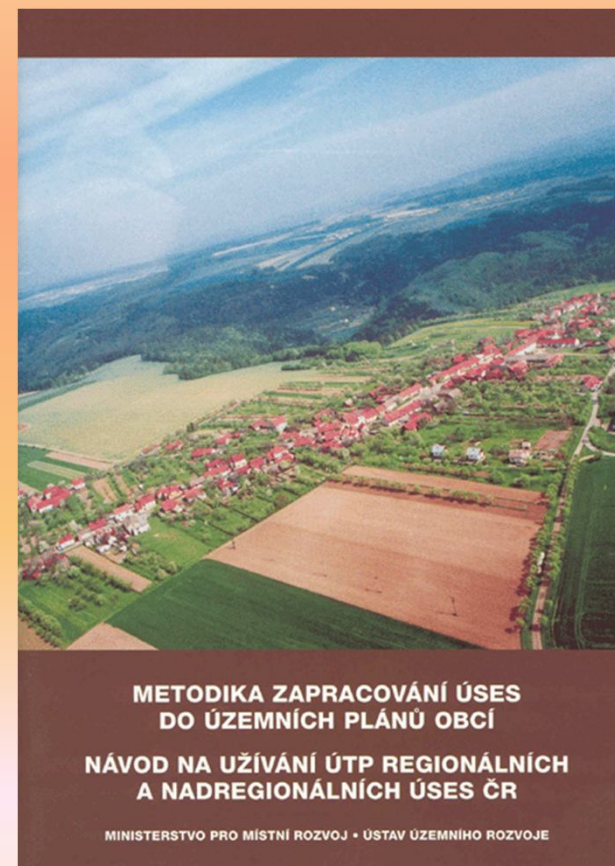

Projekt ÚSES

- je souborem přírodovědně, technické, ekonomické, organizační a majetkoprávní dokumentace...

Základními legislativními a metodickými materiály pro postup při vymezení územního systému ekologické stability jsou:

- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
- Aktualizace Metodického pokynu MŽP ČR č.j. NM III/905/92 k postupu zadávání, zpracování a schvalování dokumentace místního územního systému ekologické stability (MŽP ČR, 1994)
- Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability - Metodika pro zpracování dokumentace (ČÚOP, 1995)
- Metodika zpracování ÚSES do územních plánů obcí (ÚÚR Brno, 1998)
- Návod na užívání ÚTP regionálních a nadregionálních ÚSES ČR (MMR a MŽP ČR, 1997-8)

Obecná (územní) ochrana v ČR

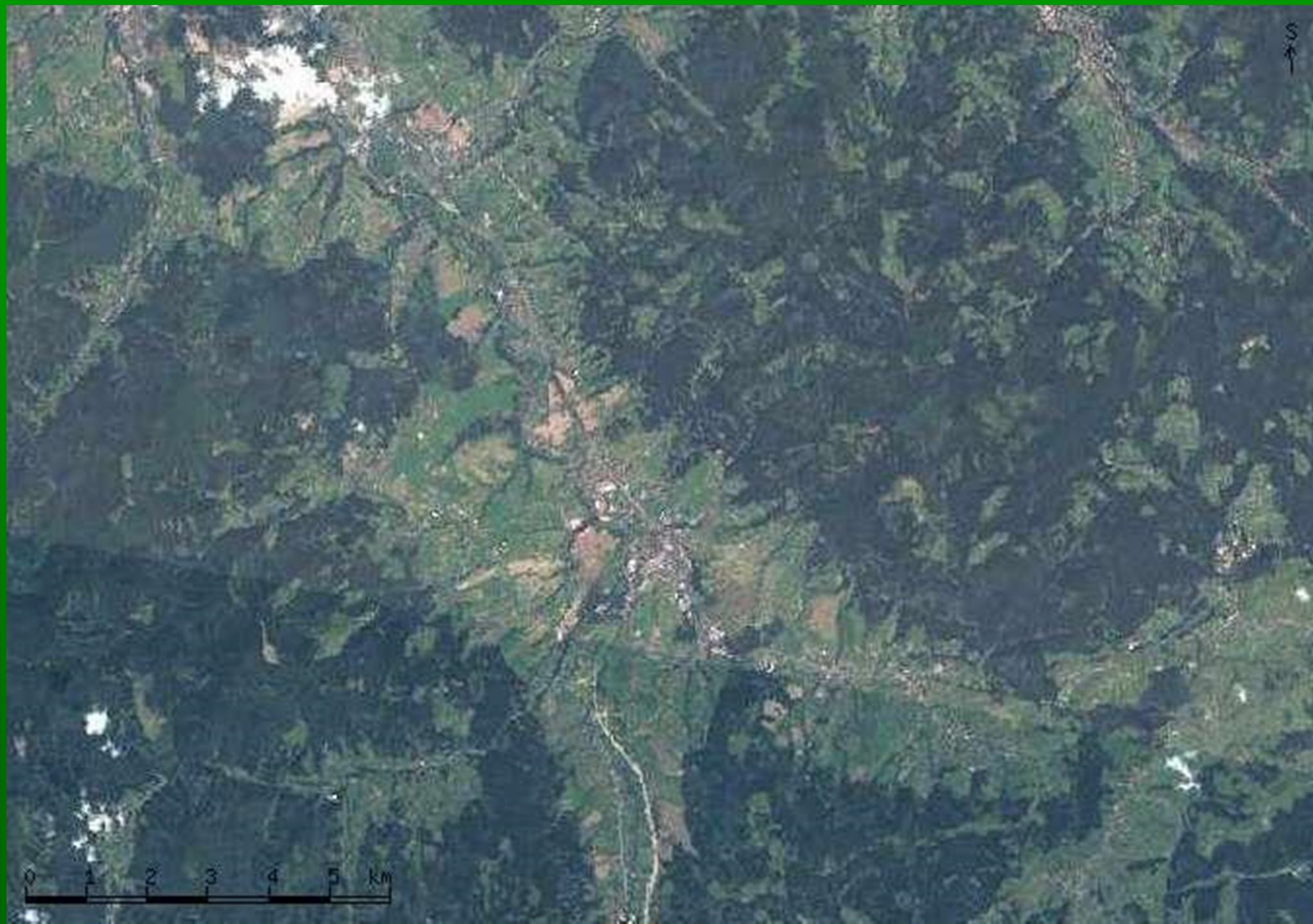
4. Přírodní park byl poprvé definován v zákoně 114/1992 Sb., a to ve stejném paragrafu jako krajinný ráz (§12), k jehož ochraně má mimo jiné sloužit:

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

Území, v němž jsou soustředěny významné estetické a přírodní hodnoty. Přírodní park vymezuje zákon 114/92 Sb. velmi volně, což umožňuje využití této kategorie pro ochranu a usměrňování využívání částí krajiny, které nemají parametry velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území. ??

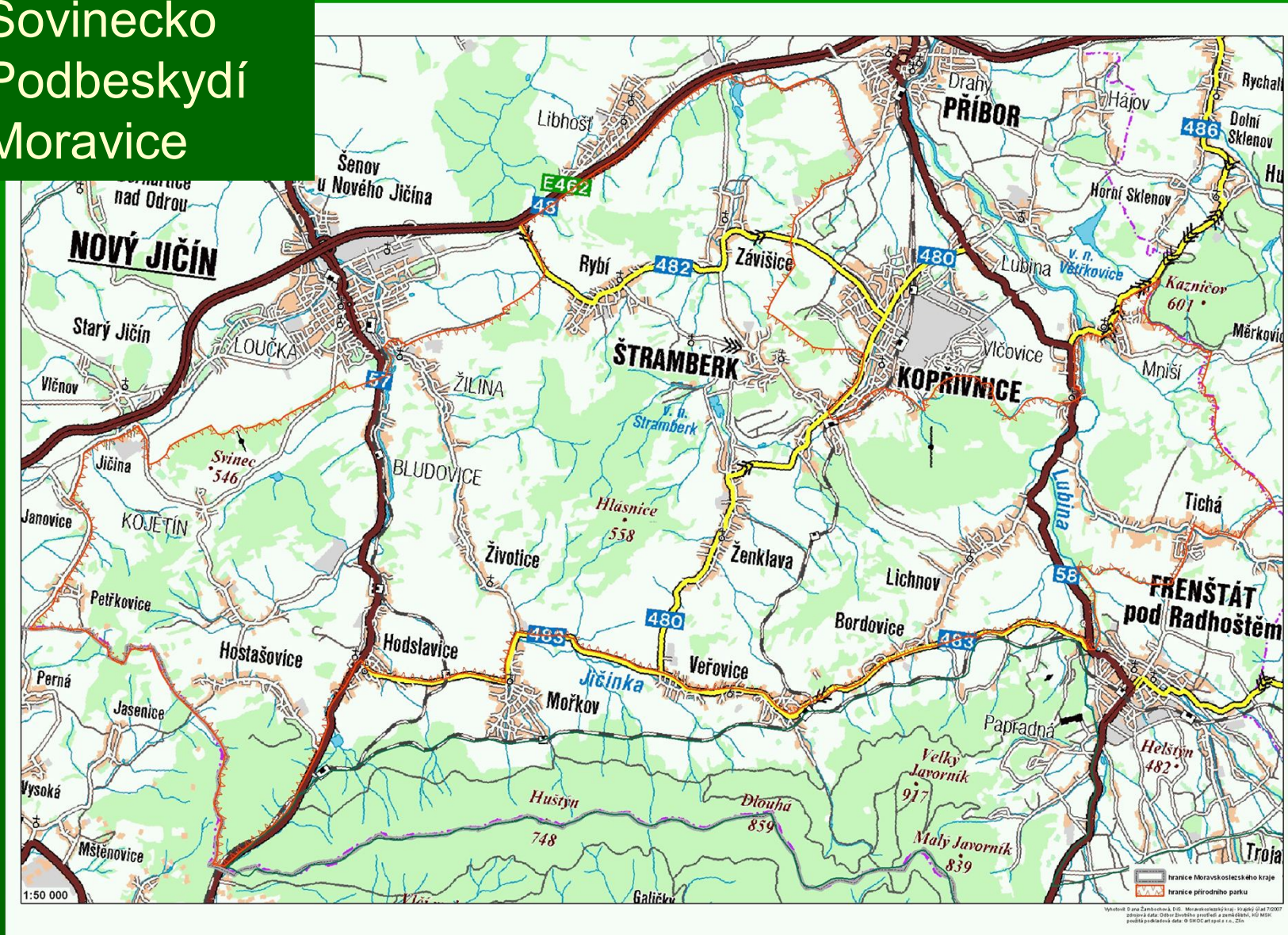
Přírodní park zřizuje **krajský úřad vyhláškou**, ve které omezuje činnosti, jež by mohly vést k rušení, poškození či dokonce zničení dochovalého stavu území.

Přírodní park

Přírodní parky MSK

1. Údolí Bystřice
2. Sovinecko
3. Podbeskydí
4. Moravice

Přechodně chráněná plocha

5. Přechodně chráněná plocha je v zákoně uvedena v části *Obecná ochrana přírody a krajiny*, ale jejím cílem je - **obdobně jako u ostatních ZCHÚ** - rovněž ochrana cenných přírodních složek. Lze ji využívat pro případy okamžité potřeby chránit určitý přírodní objekt nebo jev, o jehož další existenci, tendenci vývoje nebo hodnotě nejsou k dispozici dostatečné informace.

- Její prostřednictvím lze kupř. stabilizovat podmínky prostředí při zahánění ohroženého ptačího druhu či chránit před devastací nepředvídaný soustředěný výskyt jedinců vzácného druhu rostliny nebo živočicha, o němž momentálně není známo, zda je pouze dočasný či trvalý.
- Dočasnou ochranu je možné tímto způsobem zajistit i na plochách, kde je žádoucí uchovat stávající přírodní poměry pro krátkodobější studijní či výzkumné účely.

Vyhlášení přechodně chráněné plochy **přísluší obcím s rozšířenou působností** a provádí se rozhodnutím, které obsahuje zdůvodnění a účel ochrany, omezení činností, které by předmětný objekt mohly poškodit nebo zničit, a časové období, během něhož tato ochrana platí.

Přechodně chráněná plocha

Obecná (územní) ochrana v ČR

6. Jeskyně : (nejsou-li součástí zvláště chráněných území) zajišťuje ochranu a péči o jeskyně, anorganické složky krasu a jiné podzemní prostory v zájmu ochrany přírody.

7. Dřevina rostoucí mimo les : (nejsou-li zvláště chráněny jako památné stromy)
Dřevina rostoucí mimo les je keř nebo strom rostoucí samostatně nebo ve skupinách mimo plochy určené k plnění funkce lesa.

Krajinná struktura: praktické důsledky

Struktura krajiny je velmi významná z pohledu ochrany přírody.

Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny:

- Druhová ochrana
- Územní ochrana
- Ochrana krajiny (krajinný ráz...)

Mnohé se vzájemně **doplňuje** (ÚSES, přírodní parky, velkoplošná ZCHÚ...)

a podmiňuje!

Krajinná struktura: praktický příklad

„Ohrožený klenot
západních Čech“

Hnědásek chrastavcový

(*Euphydryas aurinia*)

Druh postupně vymírá
intenzifikací zemědělství.
V ČR jen 28 lokalit s jeho
výskytem pouze v oblasti
západních Čech. Většina
populací je malá, vázaná
na polopřirozená
stanoviště vlhkých
pramenných luk a
ohrožená zarůstáním
neobhospodařovaných
ploch, nebo naopak jejich
intenzivním využíváním.

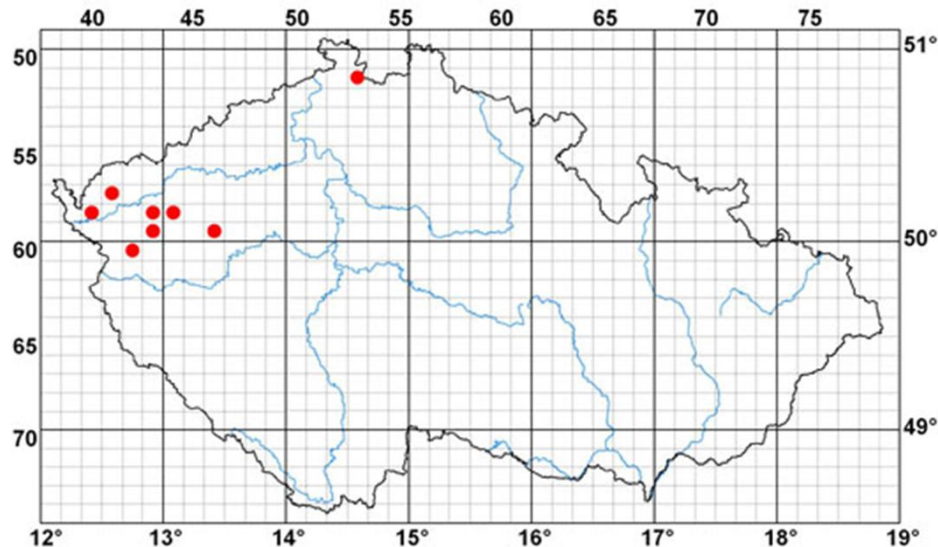
Krajinná struktura: praktický příklad

Ekologie a biologie:

Monovoltinní druh, imaga se vyskytují od května do července. Živnou rostlinou housenek v našich podmínkách je pouze čertkus luční, preferovány jsou rostliny rostoucí ve výrazných slucích, obklopené nižší, nezapojenou vegetací. Housenky žijí gregaricky. Motýli se živí nektarem.

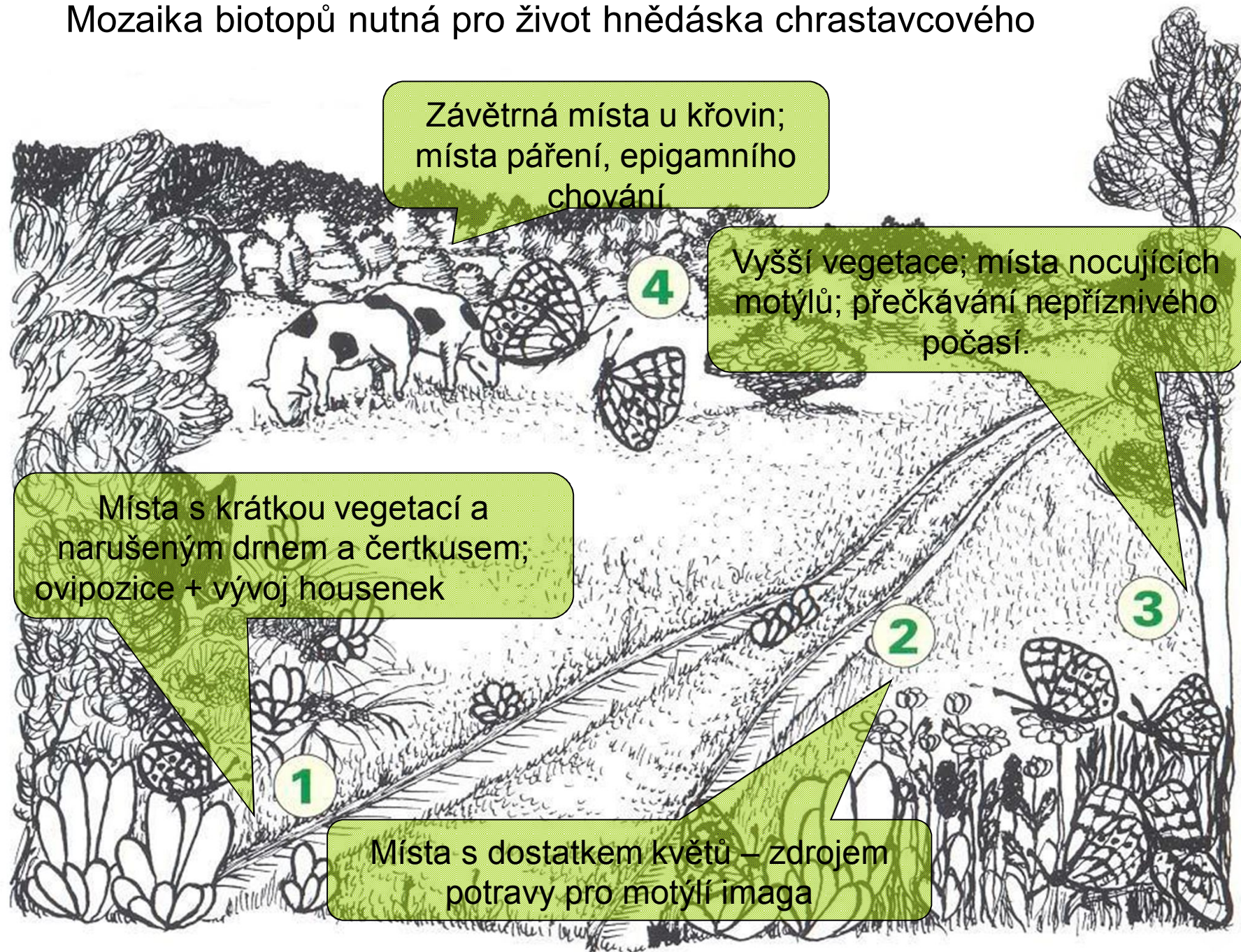

Euphydryas aurinia

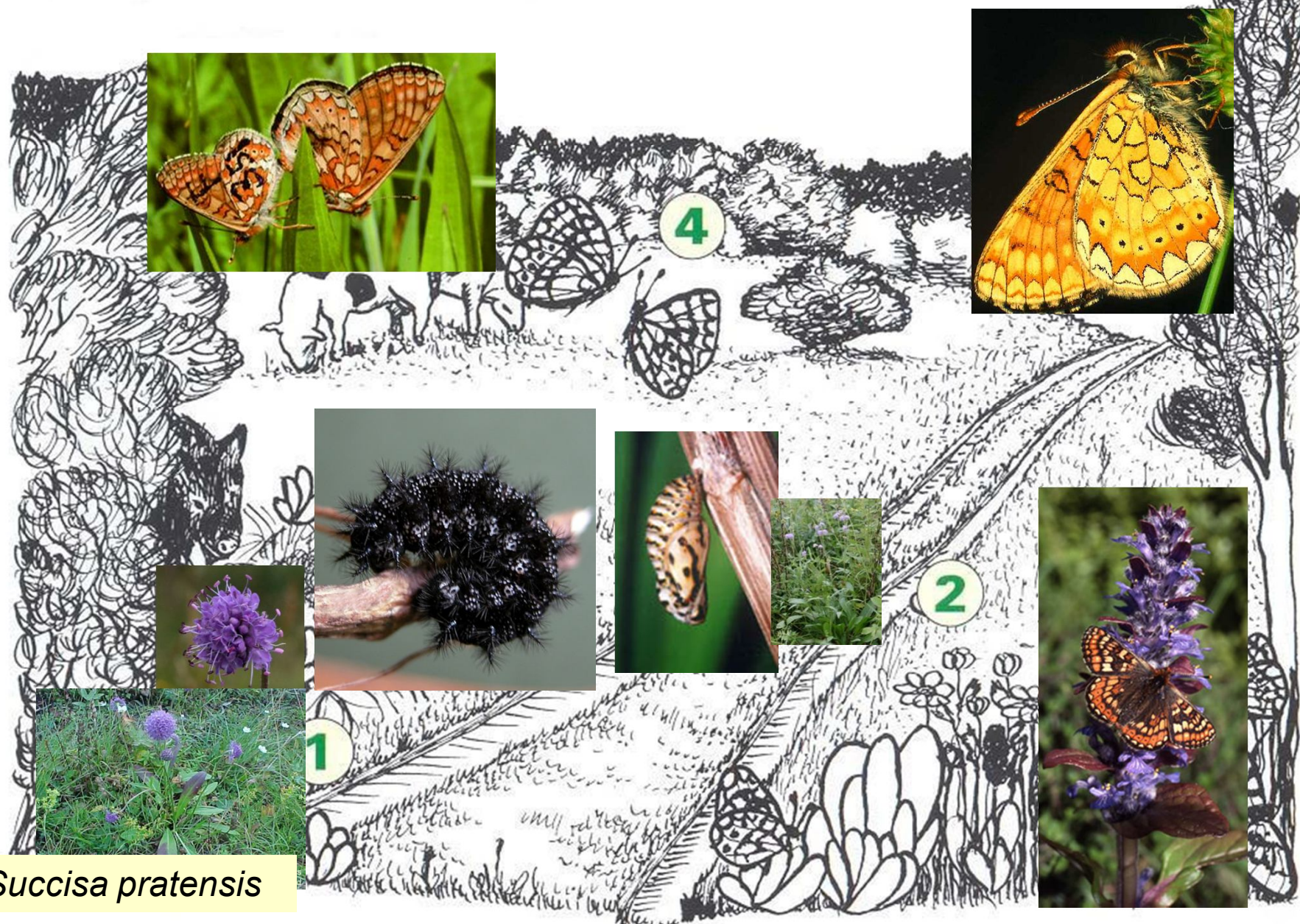

Euroasijský druh (zasahuje až do Koreje; v Evropě na jih až do severní Itálie), v celém svém areálu silně na ústupu. V Čechách a na Moravě vymřel na většině svých lokalit, v současnosti přežívají poslední populace na Karlovarsku a Sokolovsku.

Mozaika biotopů nutná pro život hnědáka chrastavcového

Mozaika biotopů nutná pro život hnědáka chrastavcového

Succisa pratensis

Mozaika biotopů nutná pro život hnědáka chrastavcového **mizí...**

Zarůstání křovím. Přílišná pastva, časté kosení a likvidace vyšších porostů.

4

Zalesňování; zvyšování zástiny a prerůstání vysokou vegetací; mizení čertkusů...

Vhodné biotopy zanikají. Ústup od tradičního zemědělství.

1

Zarůstání vlhkých květnatých luk a pastvin: odvodňovací práce, opouštění pastvin, hnojení – vytlačování úpolínů, orchidejí, čertkusů... - dominance konkurenčně zdatných druhů...

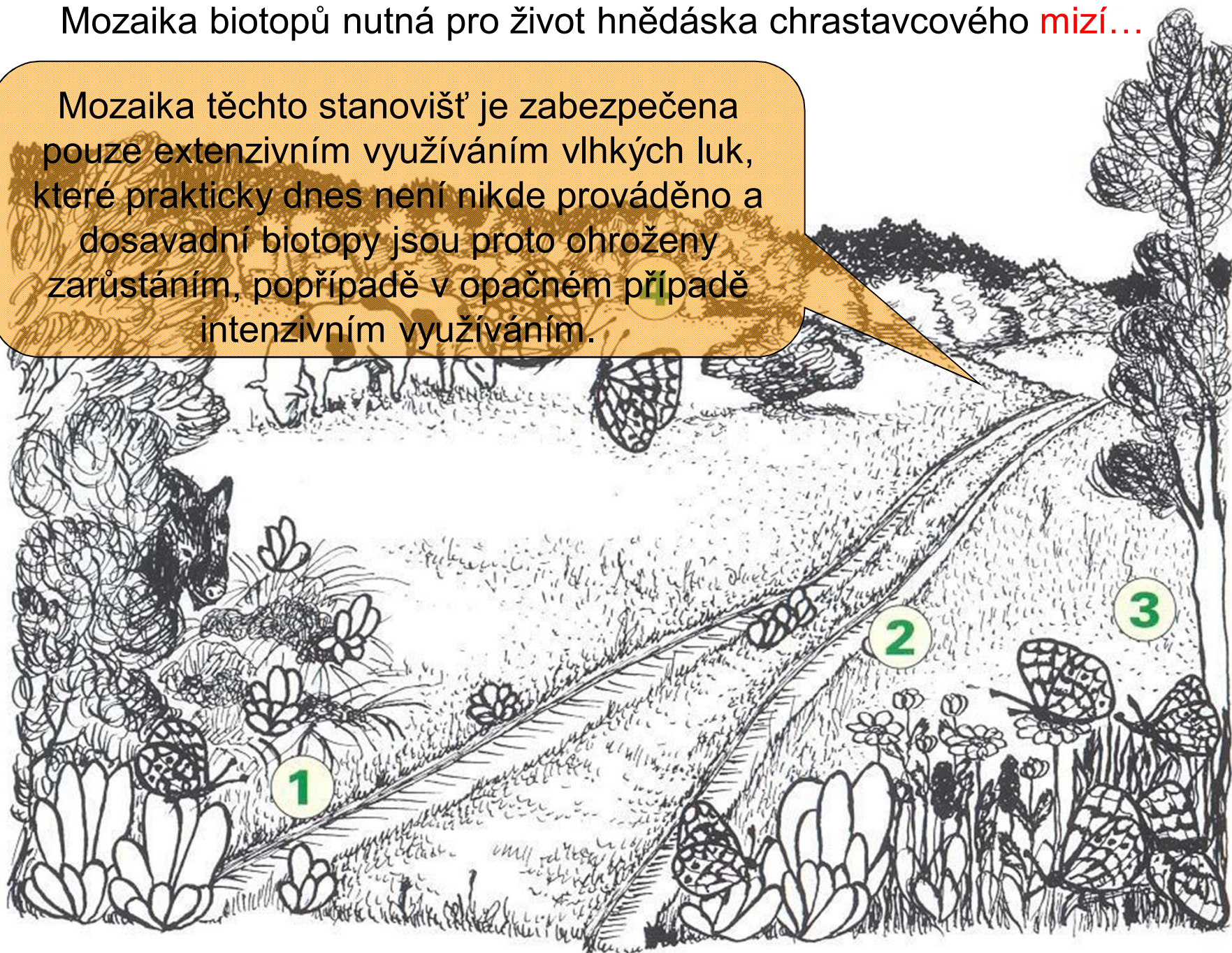
2

3

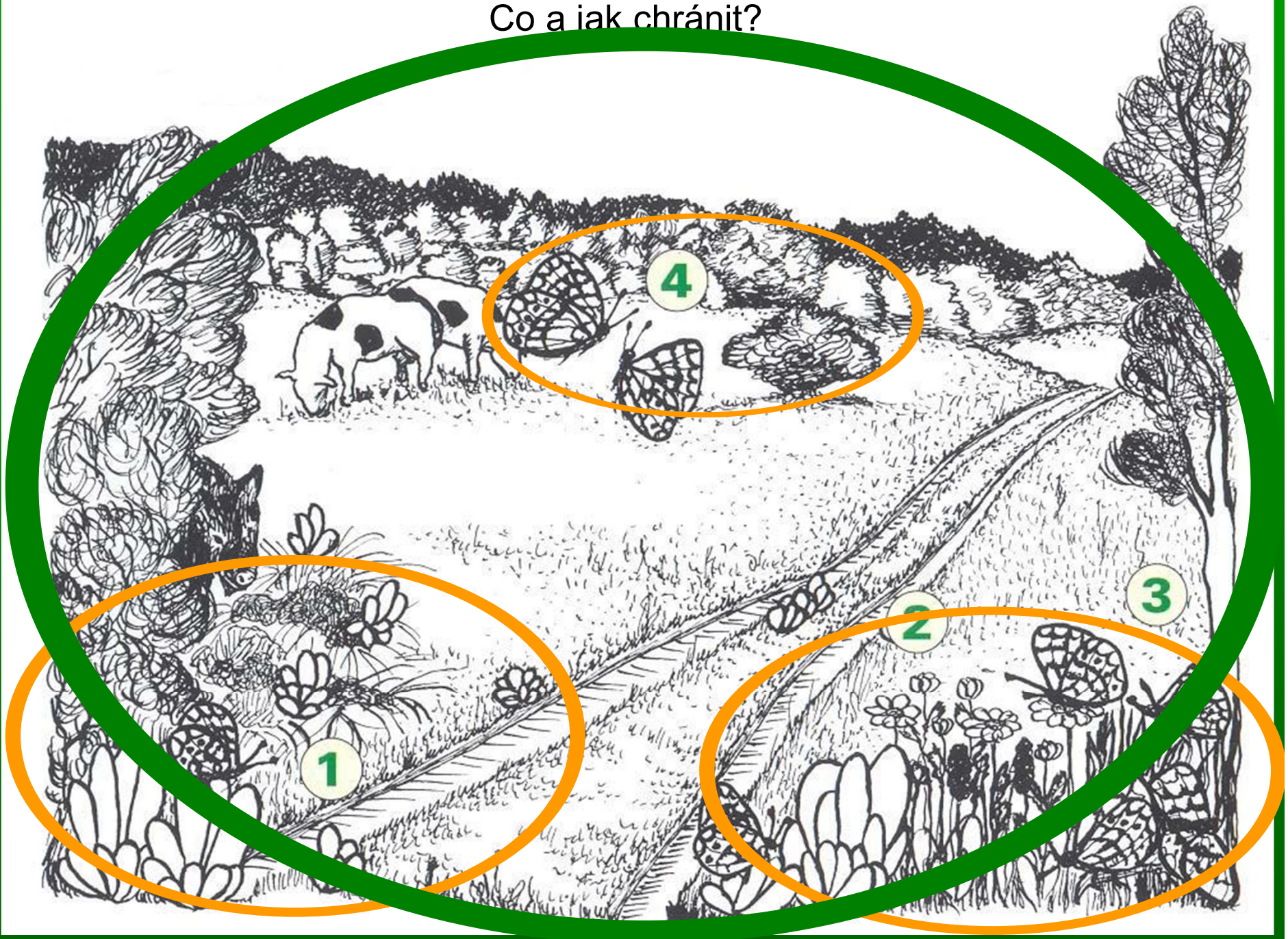

Mozaika biotopů nutná pro život hnědáka chrastavcového **mizí...**

Mozaika těchto stanovišť je zabezpečena pouze extenzivním využíváním vlhkých luk, které prakticky dnes není nikde prováděno a dosavadní biotopy jsou proto ohroženy zarůstáním, popřípadě v opačném případě intenzivním využíváním.

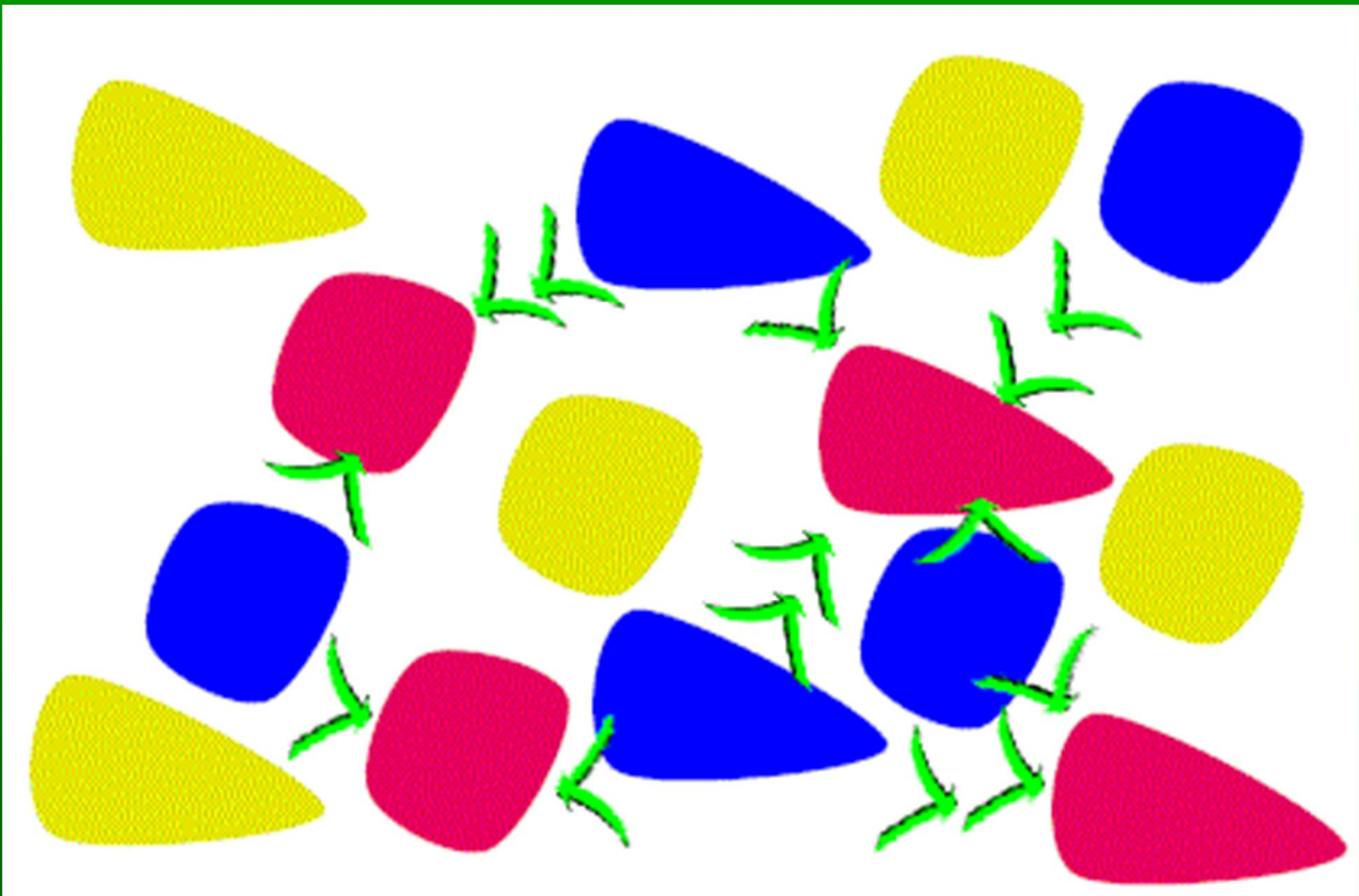

Co a iak chránit?

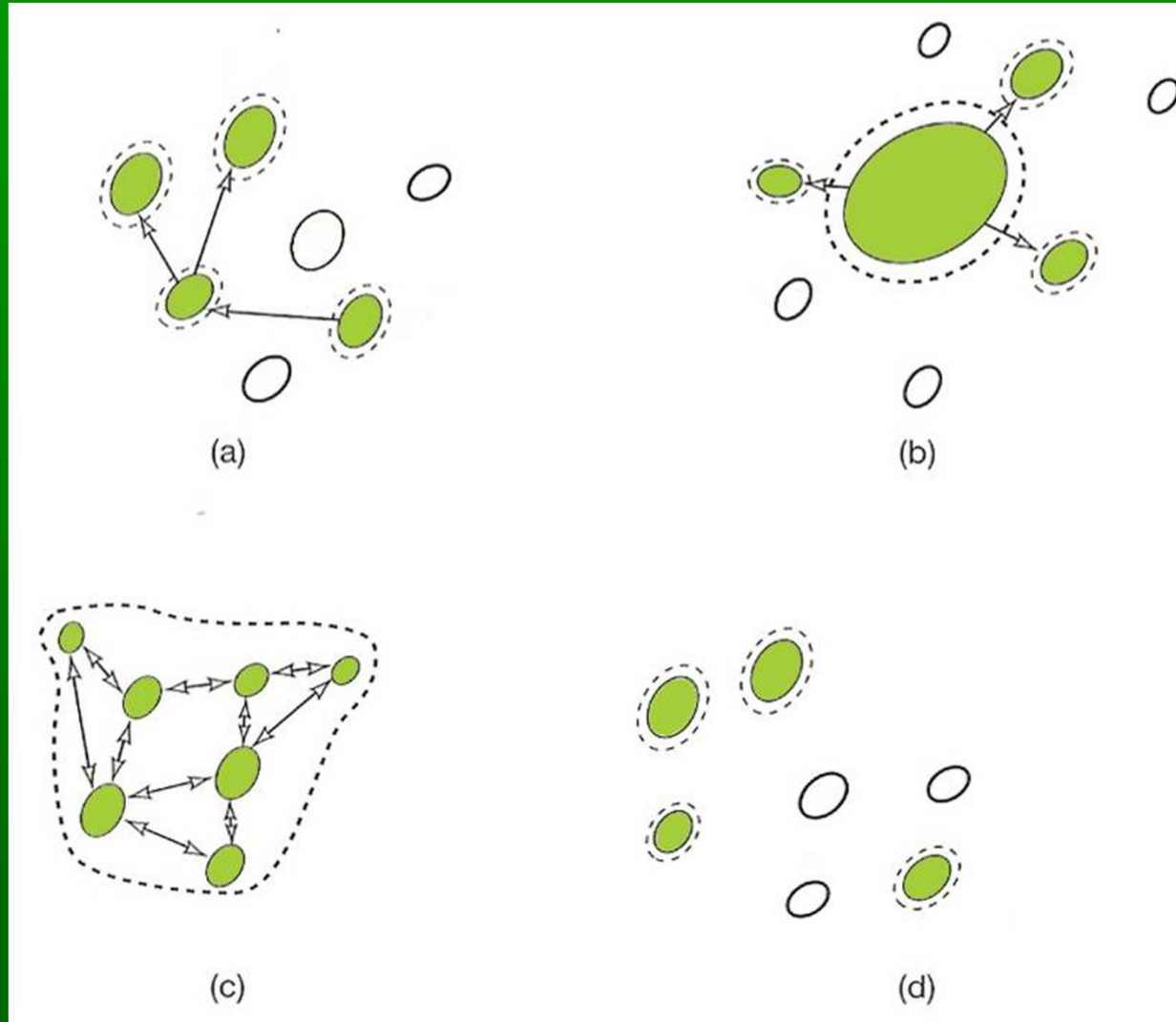

Metapopulace

Metapopulace - soubor prostorově oddělených lokálních populací, demů subpopulací, propojených genovým tokem - rozptylem (migrací) jedinců.

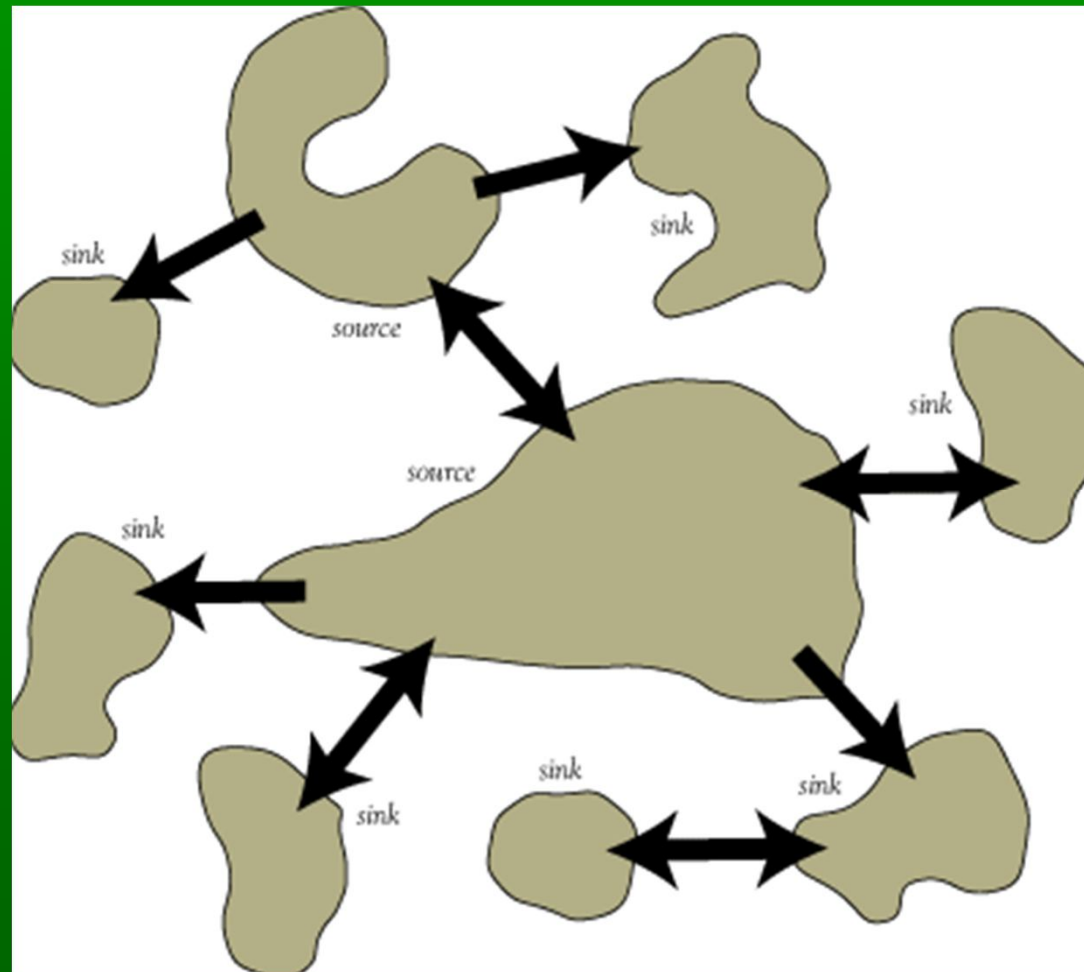

Typy (modely) metapopulací

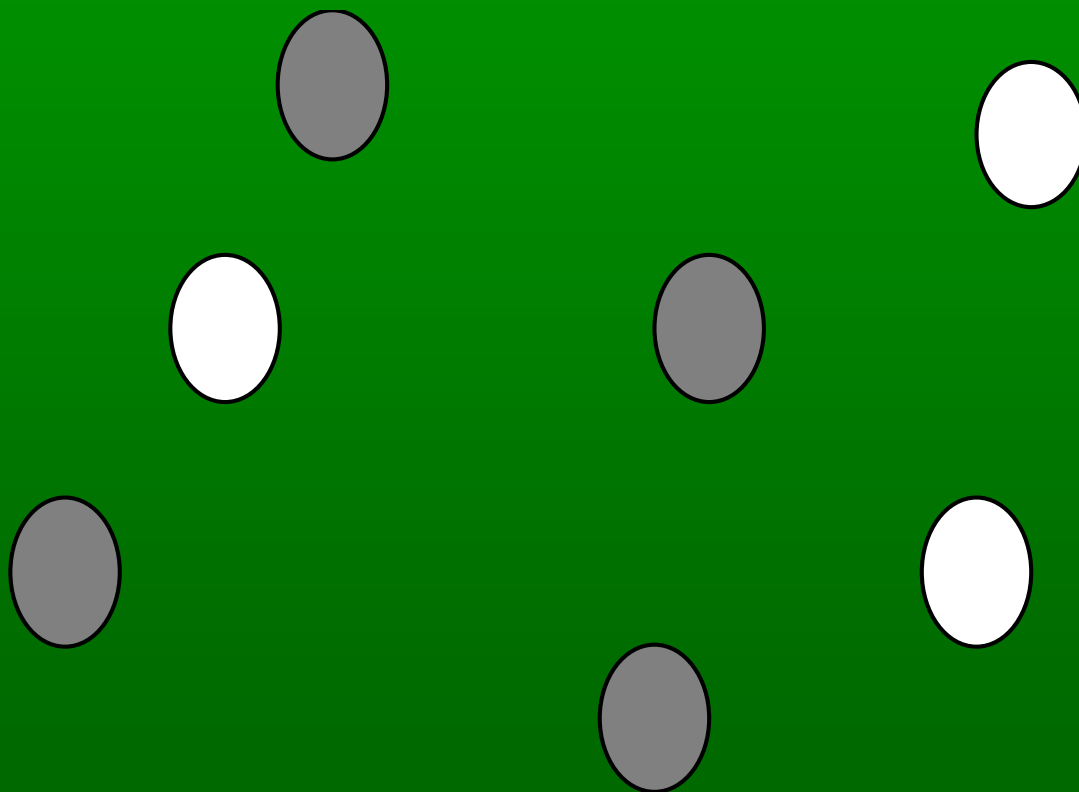

Typy (modely) metapopulací

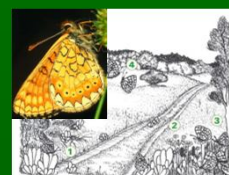
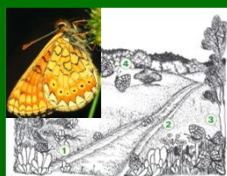
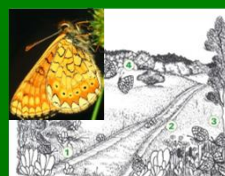
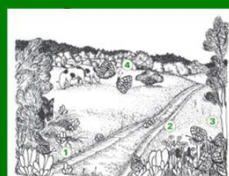
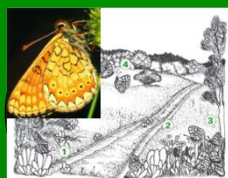
Modely **pevnina – ostrov** (mainland – island), resp. **zdroj – propad** (source – sink) zdůrazňují významnou nerovnocennost jednotlivých lokálních populací, resp. jejich biotopů. Metapopulace tvoří větší či životaschopnější populace na jedné straně a menší a méně trvanlivější populace na straně druhé.

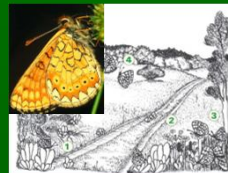
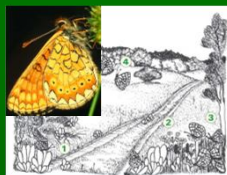
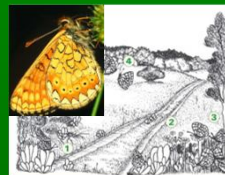
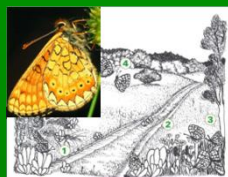
Ohrožení (meta)populací

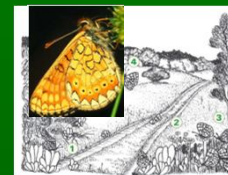
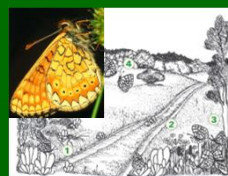
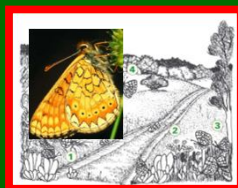
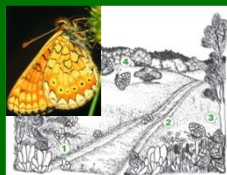
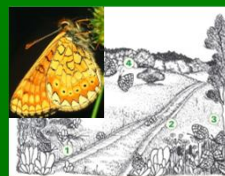
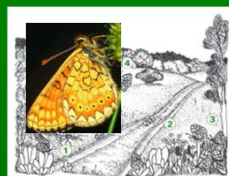
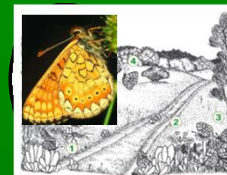
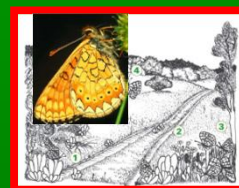
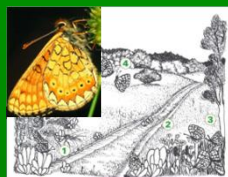
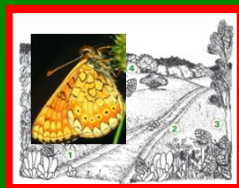
Ochrana (meta)populací

Zánik (meta)populací

Zánik (meta)populací

TO MY TADY V PŘÍRODĚ ZASE ŘÍKÁME MRTVEJ HOMO SAPIENS, DOBŘEJ HOMO SAPIENS.